

RECUPEREM EL PASSEIG DE LA ZONA FRANCA PEL BARRI

Arquitectes de Sants-Montjuïc. El Grup d'Arquitectes de Sants-Montjuïc ens trobem cada quart dimecres de mes per compartir i debatre els reptes de nostres barris. És per això, que conjuntament amb el Grup de Treball de Retail del COAC, dediquem la Festa d'Arquitectura d'aquest any 2022 al comerç de proximitat i a la necessitat de millorar l'espai públic del Passeig de la Zona Franca, per convertir-lo en un veritable eix comercial de cohesió del barri.

Saps que la Marina tenia platja?

Des de l'època Ibèrica el port de Barcelona estava situat on actualment hi és la Marina. Es manté durant l'època romana i els inicis de l'Edat Mitja fins que l'any 1.020 se cega i es converteix en un llac amb sortida al mar, que s'haurà de netejar constantment degut als sediments que el riu Llobregat va aportant cap al delta. I és que ja des del 1.397 tenim dades d'aquest tram de costa, com bé es referencia al registre del Consell la queixa d'un grup de pescadors sobre **les aigües de l'estany del Port**. Així, camps verds i platges d'estiu perviuen en la memòria del veïnat que va gaudir d'aquests espais.

A finals del segle XIX s'hi estableix l'**Hipòdrom de Can Tunis**, lloc d'oci de les classes benestants barcelonines que arribaven en carruatges pel Passeig. Com a tret històric, va acollir el primer vol d'Espanya i a la belga, **Hélène Dutrieu, primera dona aviadora a tot l'estat**.

Durant finals del segle XIX i principis del segle XX, al llarg de la costa i fins al Llobregat es van assentar **barriades humils que vivien de la mar**, entre els quals l'històric barri de Can Tunis, conformat per cases típiques de pescadors.

Platja de Can Tunis en un dia festiu anys 1960. Autor desconegut.

Més endavant, es convertirà en una platja popular que aprofitaven per al bany els seus veïns, però també venien de Sants, l'Hospitalet i altres parts de la ciutat. La zona, però, sovint ha hagut d'afrontar el canvi del seu entorn i el seu paisatge en benefici d'infraestructures estratègiques per Barcelona, com el **Consorci de la Zona Franca**, **el Port** i **la Fira**.

Per què es diu Passeig de la Zona Franca?

El seu nom ve arran d'un projecte ambiciós que es planteja el 1929 per desenvolupar-hi una gran zona portuària amb canal de navegació i muralla inclosos, a fi d'evitar la fuga de mercaderies. El projecte mai arriba a realitzar-se, però dona nom a l'actual passeig de la Zona Franca.

A mitjans del segle XX es descarta definitivament el projecte de zona portuària, ja que l'arribada de la **Seat** incentiva la instauració d'un model diferent de polígon industrial que pren el relleu del Poblenou i esdevé un dels focus més potents de l'estat cap a mitjans dels 60. Actualment, al polígon de la Zona Franca el sector industrial conviu amb la logística, i es plantegen nous usos al voltant del nou **nucli residencial en construcció a l'àmbit del Prat Vermell**.

Passeig de la Zona Franca, anys 1950. Autor desconegut. Facilitada per M.Rosa Pérez

És un barri de fàbriques o habitatges?

Malgrat hem explicat aquest passat industrial tan important, no obstant això, en la pràctica, la dinàmica i la identitat del barri la conformen una unitat cohesionada entre els diversos nuclis d'habitatges: **Can Clos** (Arq. Jaume Miret Mas), **La Vinya** (Arq. Lluís Nadal Oller), **Estrelles Altes-La Cadena** (Arq. Antoni Bonet), **Plus Ultra** (conjunt singular de cases baixes dels anys 20, incorporat l'any 2000 al Pla Especial de Protecció del Patrimoni Arquitectònic Històric Artístic de Barcelona), **El Polvorí** (Pau Díez i Oliva – Jean-Pierre Lutz), Eduard Aunós, **Sant Cristòfol** (Habitatges SEAT, Josep Maria Bosch Aymerich i Antoni Pineda i Gualba), **Illa Metalco** (Jaume Bach Núñez) i la Capa (Jordi Balari, Albert Bastardes i Josep Mª Pera). Podem dir, doncs, que la Marina és un barri de barris.

Hi contribueix també la particularitat dels edificis de tots aquests nuclis d'habitatges, característics de l'arquitectura de les dècades dels '70 i '80. Es van impulsar des de les administracions, i amb un fort component d'habitatge públic, per la necessitat d'espais residencials que generava el creixement continu de la població. Molts d'aquest es van fer recuperant o substituït diverses fàbriques que s'hi havien assentat durant el període més industrial. Philips i SEAT son les dues més emblemàtiques però no van ser les úniques.

Habitatges de Foneria, obra dels arquitectes Paricio - Terrades. De fons, els habitatges de SEAT, dels arquitectes Bosch Aymerich - Pineda i Gualba

Actualment, el polígon de la Zona Franca, però, està a tocar del Port i la Marina en el seu conjunt és una de les zones amb més potencial residencial de tot Barcelona. Es preveu que arribin fins a 25 mil nous veïns que se sumen als més de 31 mil que ja hi viuen.

És el barri més verd de Barcelona?

La Marina és un dels barris més privilegiats a Barcelona respecte la quantitat i qualitat d'espais verds de què gaudeix. I és que a més de la seva proximitat a la muntanya de Montjuïc, els edificis del nucli d'habitatges en general compten amb interiors d'illa enjardinats i oberts. Igualment, és important la quantitat de parcs i espais verds, entre els quals destaquen els jardins de l'antiga fàbrica Philips, actualment els **Jardins dels Drets Humans**, **Can Sabaté**, Can Farrero, Jardins de La Mediterrània, **Jardins de l'Arboreda**, Jardins del Pont Romà, Jardins de Cal Sèbio, **Jardins de Sant Cristòfol**, Jardins d'Elias Ortíz. Molts d'aquests espais verds han estat fruit de fortes reivindicacions veïnals.

Així mateix, al Prat Vermell es comença a construir un altra parc natural de més de 23 mil metres quadrats i els elements verds son presents en tota l'arquitectura del nou barri. Cal destacar també que el Passeig de la Zona Franca compta

Jardins dels Drets Humans. Arquitectes de Sants-Montjuïc.

amb les característiques palmeres, que s'han convertit en un element distintiu de la via, com abans havien estat les Acacies, elements verds importants a conservar.

Com és que la Marina manté tants comerços de barri?

En un moment d'eclosió de les iniciatives digitals i d'un comerç cada vegada més global, la Marina encara gaudeix d'una xarxa de comerç de barri potent, dinàmica, singular i amb excel·lència. Algunes de les botigues que reflecteixen aquest caràcter son: **la granja Elena**, premi al "Millor restaurant de Barcelona 2021" concedit per la Fundació Barcelona Comerç i premi a la "Qualitat Gastronòmica" concedit per l'Ajuntament de Barcelona l'any 2018; **la Llibreria Papereria E. Navarro, comerç de l'any 1955**; **el celler la Marina**, singular en la zona; i **la joieria Ramon i Carné**, entre molts altres. Igualment el barri compta amb tota mena de serveis: educatius (escoles d'anglès, de dansa) sanitaris (farmàcies, fisioteràpies), jurídics...

El tarannà pròxim del veïnat possibilita i potencia el comerç de barri i alhora un **teixit associatiu i veïnal dinàmic i divers**. Així, és també un dels pocs barris de Barcelona que gaudeix d'un diari, **La Marina**, i una emissora local, **la Marina FM (102.5)**, amb més de 40 anys de trajectòria i fruit d'una potent iniciativa associativa, fortament arrelada al barri.

Façana del celler La Marina. comerciantslamarina.cat

Coneixes el projecte CASBA?

L'associacionisme és molt sensible amb el valor del comerç accessible per poder afavorir la vida quotidiana de totes les persones, més enllà de les seves capacitats. El 2017 el grup d'estudiants de l'ETSAB UPC de l'assignatura Habitatge i Cooperació van realitzar el **projecte CASBA** Comerç Accessible i Sense Barreres a l'eix comercial la Marina. Alguns comerços s'han pogut millorar però cal més suport per poder facilitar aquestes millores que tant ajuden a fer una ciutat inclusiva.

Estudiants de l'ETSAB UPC als comerços del Passeig ZF la Marina.cat

Rambla o boulevard, com ens imaginem el nou passeig?

Cal debatre com pot ser aquest nou passeig de la Zona Franca. Per quin disseny apostem? Des de l'Associació de **Comerciants de la Marina** i la coordinadora d'Associacions de veïns i veïnes s'aposta per tenir voreres més amples, que afavoreixin l'espai lúdic i alhora revitalitzin el comerç de proximitat. Un criteri que compartim el grup d'arquitectes de Sants-Montjuïc, perquè possibilita combinar diversos usos i potencia la via com a eix de cohesió.

Així mateix cal conservar i potenciar els elements verds que ja distingeixen la via i reubicar el carril bici, fet de forma provisional, de manera que quedi millor integrat i cuidi aspectes importants, com l'accessibilitat. Elements tots aquests que volem que quedin reflectits en el nou procés participatiu que l'Ajuntament de Barcelona ha compromès impulsar enguany.

Passeig de la Zona Franca en un dia de trànsit habitual. lamarina.cat

Per què tothom vol la continuïtat del Passeig pel Morrot?

Primer, perquè Montjuïc, com a pulmó verd de Barcelona ha de ser també un espai de gaudi accessible per a tothom. Llavors, cal fer més permeable l'accés a Montjuïc i vorejar la muntanya amb una arquitectura que la integri encara més a la ciutat per convertir-la en un element central d'aquesta.

Segon, perquè aquesta actuació incidirà molt favorablement també en els barris de la Marina, que deixarien de ser al darrera, i facilitaria la seva integració a la ciutat. Per a això, és imprescindible fer la connexió a través del Morrot amb l'altra banda de la muntanya de Montjuïc. Així, sortiria pel conjunt de la Ronda Litoral, aniria pel peu del Morrot i connectaria amb Ciutat Vella i l'Eixample.

I tercer, perquè la Marina ha estat un barri generós amb Barcelona i en reiterades ocasions ha sacrificat els seus espais d'oci en favor d'infraestructures estratègiques i reallojaments de persones que resultaven afectades per nous espais com la Plaça Espanya. Ara la ciutat té l'oportunitat de correspondre a aquests reptes, fent tangibles projectes engrescadors i llargament reivindicats, i que, sobretot, cohesionen la ciutat i els nostres barris.

Vista aèria de la zona del Morrot i els barris de la Marina. Autor desconegut.

Ai 2026 Barcelona serà Capital Mundial de l'Arquitectura, una oportunitat per explicar al món aquesta transformació necessària del Passeig de la Zona Franca.

RECUPEREM EL PASSEIG DE LA ZONA FRANCA PEL BARRI

**Divendres, 6 de maig
de 16 a 19 h**

Passeig de la Zona Franca, 185
- Gratuït

Activitats:

Sala Pepita Casanellas

- 16 h: **Benvinguda COAC Barcelona**
- 16.10 h: **Compartim la millora urbana de l'Avinguda Meridiana** (Col·lectiu Punt 6, procés participatiu + Imma Barbal, projecte IMU Barcelona + Jesús Mir, associació de Comerciants de Fabra i Puig)
- 16.45 h: **El nou Passeig de la Zona Franca** (Mei Marquez, Associació de Comerciants de la Marina)
- 17 h: **Marc Serra, Regidor del Districte de Sants-Montjuïc.**

Exterior Pepita Casanellas

- 16 – 19 h: **Taller Mans a Terra.** (Terrachidia+Fet de Terra)
- 16.00 – 19.00 h: **Exposició PER DURAR.** Rehabilitació de Tangassogo – Burkina Faso
- 16.00 – 19.00 h: **Dibuixos que parlen.** Quin passeig volem, la veu dels infants.
- 16.00 – 19.00 h: **Exposició de fotografies sobre el passeig de la Zona Franca.** Ass.Comerciants de La Marina/Diari la Marina
- 16.00-19 h: **Ràdio La Marina,** Comerç de Barri.

Recorregut Passeig Zona Franca

- 17.00 – 19.00 h: **Exposició als aparadors dels comerços Passeig Zona Franca.** Escola LCI
- 17.15 – 19 h: **Recorregut Música i literatura al Passeig de la Zona Franca** (Grup obert Arquitectura i Música del COAC + Grup de Teatre Estrellats)

Organitza:

COAC BARCELONA

Entitats col·laboradores:

Grup d'Arquitectes de Sants-Montjuïc COAC, Fundació Barcelona Comerç, Escola de disseny i arts visuals LCI, Associació Terrachidia, Associació Fetdeterra, Associació de Comerciants de la Marina, La Marina FM (102.5), Associació Guineo-catalana, Escola El Polvorí, Col·legi Alfageme, Associació Escola Dominical Undebel, Cooperativa la Chalmeta, Sala Pepita Casanellas, IMU Barcelona, Districte de Sants-Montjuïc, Col·lectiu Punt 6, Associació comerciants Fabra i Puig, Quartet Jujol, Grup Arquitectura i Música COAC

Entitats convocants:

